

La guerra en les frases i locucions llatines

Margalida Capellà i Soler

Des dels temps més remots la guerra ha estat i malauradament seguirà sent, si no es manipula el codi genètic, inherent a l'ésser humà. Essent el poble romà tan bel·licós i deutor de les seves conquestes militars, no és d'estranyar que hi hagi tantes frases llatines relacionades amb la guerra (i, en general, no pas amb un sentit pacifista!), sobretot d'autors llatins tant pagans com cristians, però també de personatges de tots els temps, que escrivien en la llengua del Laci.

Tot seguit, teniu un recull, no pas complet, però sí prou ampli per tractar-se del tema de què es tracta. En primer lloc, trobareu les frases i locucions llatines relacionades amb la guerra, ordenades alfabèticament i reagrupades les diferents versions d'una mateixa frase i, a continuació, desendregades i entre cometes les seves traduccions i, si s'escau, l'explicació pertinent, així com la font de la citació entre els parèntesis.

Cal, doncs, aparellar els números (les frases llatines) amb les lletres corresponents (traducció i origen): 1__, 2__, 3__, 4__, 5__, 6__, 7__, 8__, 9__, 10__, 11__, 12__, 13__, 14__, 15__, 16__, 17__, 18__, 19__, 20__, 21__, 22__, 23__.

1. *Aequalitas non parit bellum.*
2. *Anceps fortuna belli.* I també *Incerti sunt exitus belli.*
3. *Bella gerant alii, tu, felix Austria, nube! Nam quae Mars aliis, dat tibi regna Venus.*
4. *Bella gerant alii; Protesilaus amet.*
5. *Bella matribus detestata.*
6. *Bella plus quam ciuilia.*
7. *Bellum a nulla re bella.*
8. *Bellum omnium contra omnes.*
9. *Bis peccare in bello non licet.* I també *Non licet in bello bis peccare.*
10. *Casus belli.*
11. *Diu apparandum est bellum, ut uincas celerius.*
12. *Dulce bellum inexpertis.*
13. *Fugit ante Helenam cunnus taeterrima belli causa.*
14. *Ibis redibis non morieris in bello.*

15. *In amore haec omnia insunt uitia: iniuriae, suspiciones, inimicitiae, indutiae, bellum, pax rursus.*

16. *In pace leones, in proelio cerui.*

17. *Iniquissimam pacem iustissimo bello antefero.*

18. *Iustum est bellum, quibus necessarium, et pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes.*

19. *Leges bello siluere coactae.*

20. *Nerui belli pecunia infinita. I també Pecunia est neruus belli.*

21. *Pacem uolo, bellum paro. I també Si uis pacem, para bellum. Així com també Qui desiderat pacem, praeparet bellum.*

22. *Paritur pax bello.*

23. *Saepe pax periculosior bello fuit.*

a. 'Prefereixo la pau més injusta a la guerra més justa' (Ciceró, *Epistula ad familiares* VI 5,5).

b. 'Aniràs, tornaràs, no moriràs a la guerra'. O bé 'Aniràs, no tornaràs, moriràs' (Frase de sentit ambigu, propi de la llengua dels oracles).

c. 'Motiu de guerra'.

ç. 'La pau s'assoleix amb la guerra' (Nepot, *Epaminondas* V 4).

d. 'Guerres més que civils' (Al·lusió a les horribles guerres que el poeta vol cantar. Lucà, *Bellum ciuile* I 1).

e. 'Lleons en la pau, cérvols en la guerra' (Tertul·lià, *De Corona militis* 1).

f. 'Que els altres facin guerres; tu, Àustria feliç, fes bodes. Car els regnes que als altres dóna Mart, a tu te'ls dóna Venus' (Mots atribuïts al rei d'Hongria Matias Corví (1458-1490), al·ludint a la política d'aliances matrimonials portada a terme per la casa d'Àustria).

g. 'L'atzar de la guerra és incert'. I també 'Incerts són els resultats d'una guerra' (Ciceró, *Pro M. Marcello* XV).

h. 'Que els altres facin guerres; Protesilau, que estimi!' (Protesilau fou el primer heroi grec mort a Troia, concretament a mans d'Hèctor; però ve't aquí que, tot just abans de partir envers la guerra, s'acabava de casar amb Laodamia que, quan s'assabentà de la

seva mort, demanà als déus d'estar amb ell sols tres hores, súplica que Protesilau també havia formulat per la seva banda. Se'ls concedí el desig i, quan Protesilau hagué de tornar a l'Hades, Laodamia se suïcidà en els seus braços. Ovidi, *Epistulae* XIII 84).

i. 'Les guerres, detestades per les mares' (Horaci, *Carmina* I 1,24).

j. 'Sovint la pau fou més perillosa que la guerra' (Petrarca, *Epistulae rerum familiarium* XII 2).

k. 'La guerra és justa per a qui és necessària, i les armes són legítimes per a qui no deixa cap altra esperança que no sigui en les armes' (Titus Livi, *Ab urbe condita* IX 1, 10).

l. 'La igualtat de forces no genera cap guerra' (Hans Walther, *Lateinische Sprichwörter und Sentenzen des Mittelalters und der frühen Neuzeit in alphabetischer Anordnung*, 1982: 34521 a).

m. 'Es diu guerra (*bellum*) perquè no té res de bella (*bella*)' (Exemple d'etimologia per antífrasi).

n. 'En la guerra hom no pot equivocar-se dues vegades'. I també 'En la guerra no es pot errar dues vegades' (Hans Walther, *Lateinische Sprichwörter und Sentenzen des Mittelalters in alphabetischer Anordnung*, 1963: 17969 a).

o. 'En l'amor hi ha totes aquestes imperfeccions: injustícies, sospites, baralles, treva, guerra i altres vegades pau' (Terenci, *Eunuchus* LIX).

p. 'Guerra de tothom contra tothom' (Adaptació de Thomas Hobbes, *De ciue* I 12).

q. 'S'ha de preparar la guerra durant molt de temps, a fi de vèncer més ràpidament' (Publili Sirus, *Sententiae* D 3).

r. 'Abans d'Hèlena, un cony fou la més esgarrifosa causa de guerra' (Hèlena de Troia, esposa del rei Menelau d'Esparta, raptada per Paris, fou la causa de la guerra de Troia. Horaci, *Sermones* I 3, 107).

s. 'Les lleis, forçades per la guerra, han emmudit' (Lucà, *Bellum ciuile* I 277).

t. 'El nervi de la guerra és una infinita quantitat de diners'. I també 'El diner és el nervi de la guerra' (Ciceró, *In M. Antonium Philippicæ* V 5).

u. 'Vull la pau, preparo la guerra' (Frase atribuïda a Sant Agustí, que té un referent amb 'Si vols la pau, prepara la guerra', sovint citada com a justificació de posicions militaristes). També 'Qui desitja la pau, que prepari la guerra' de Vegeci, *Epitoma rei militaris* 3, pròleg).

v. 'La guerra és dolça per als que no l'han experimentada' (Erasme, *Adagia* IV 1, 1).

SOLUCIONARI:

1c, 2f, 3h, 4a, 5d, 6m, 7o, 8r, 9l, 10b, 11e, 12i, 13g, 14n, 15p, 16v, 17u, 18t, 19q, 20k, 21ç, 22s, 23j.